

Transitie gaat over verwachtingen

Energiepodium 18-12-2019

Betrek burgers én energiebedrijven vanuit hun verwachtingen bij de transitie, concludeert Aad Correljé na het zien van 'Gas'.

Afgelopen Vrijdag heb ik de theatervoorstelling Gas door de Toneelgroep Jan Vos gezien in Zaandam. Een indrukwekkende, boeiende en intrigerende ervaring om verschillende redenen. Ik ben het niet vaak tegengekomen dat een artistieke 'productie' zo goed aansloot op mijn beroepsmatige wetenschappelijke interesses en mijn ideeën rond energievoorziening. Indrukwekkend is de manier waarop de voorstelling het verhaal van de ontwikkeling, de exploitatie en de neergang van het Groningse gasveld weet te verbinden, en laat spiegelen, met de verhalen van de karakters in het toneelstuk en vooral in hun onderlinge relaties. De verwachtingen en de gedeeltelijke inlossing daarvan, de onverwachte en soms ondenkbare complicaties, de gecreëerde oplossingen, het vertrouwen en het wantrouwen, de opbrengsten en de verliezen, de verschillen in aard van de acteurs en actoren, en de opeenvolging van de verschillende episodes met hun eigen uitdagingen en mogelijkheden, de spanningen en conflicten die daaruit ontstaan, de rollen van oude en nieuwe media, en de invloed van dat alles op het gedrag van de acteurs en de actoren...

Drie uur durende toneelstuk 'Gas' past bij verhaal dat meerdere generaties omvat

Het stuk is een mooie weergave van de complexiteit en de dynamiek, die de omgang van mensen met hun natuurlijke hulpbronnen en met elkaar kenmerkt. Zelfs de duur van het stuk, zo'n drie en een half uur, sluit aan bij het Groningen verhaal dat inmiddels meerdere generaties omvat.

Die lange zit is geen probleem. Het stuk is opgebouwd uit een verrassende opeenvolging van scènes die soms het karakter hebben van volkstoneel, soms een quasi-educatieve uitleg geven van het geologische ontstaan en exploitatie van zo'n gasveld, en dan weer confrontaties laten zien vanuit verschillende ideologische perspectieven of existentiële vraagstukken, zoals de zin van het leven. En die worden afgewisseld met scènes die ook niet misstaan zouden hebben in John Lantings' Theater van de Lach, in maatschappijkritische stukken van het Werktheater, of zelfs in een film van Quentin Tarantino.

"Niets blijft hetzelfde, behalve Hotel Boelens"

Het boeiende is dat er in ieder van de drie episodes, in de maatschappelijke context van respectievelijk de vroege jaren zestig, eind jaren zeventig en het huidige decennium, zeer herkenbare beelden worden neergezet van de omgang van de mensen met het gasveld en de energievoorziening en vooral ook met elkaar. En daar zit een enorm verloop in. Wat op enig moment als feit, waarheid, verwachting, maatschappelijke waarde, of omgangsvorm geldt, blijkt in de volgende episode totaal veranderd te zijn. Niets blijft hetzelfde, behalve de plaats van handeling Hotel Boelens.

Het intrigerende zit hem in de eerste plaats vooral in de uiterst rake manier waarop het stuk de wisselwerking tussen de ontwikkeling van de gaswinning in Groningen, de maatschappelijke verhoudingen, en de opvattingen en geestesgesteldheid van de verschillende karakters in hun onderlinge relaties weet te vatten. De geest van de verschillende episodes is zelfs terug te horen in de muzikale omlijsting. Hier is een compliment aan zowel de auteur van het stuk, als de regie en de acteurs op zijn plaats.

In de tweede plaats is het intrigerend om de inzichten, boodschappen en gevoelens die Gas ons meegeeft te projecteren op de huidige energietransitie. Wat kunnen we er van leren? Het verhaal kan begrepen worden als een soort parabel van de onlosmakelijke relatie tussen mensen, hun samenleving en hun afhankelijkheid van energievoorziening.

“Iedere keer blijkt dat niets is wat het leek”

Een belangrijk inzicht is dan dat iedere keer weer zal blijken dat niets is wat het leek te zijn. Inzichten worden gedeeld, plannen worden gemaakt en verwachtingen worden geschapen. Dat werd overigens ook nog eens onderstreept in de aan het theaterstuk voorafgaande forumdiscussie over de energietransitie. Die verwachtingen worden gedeeltelijk ingelost, maar er zullen vervolgens altijd allerlei onverwachte en soms ondenkbare complicaties optreden. Die complicaties geven aanleiding tot oplossingen die veelal ad-hoc gevonden en doorgevoerd worden. Dat biedt nieuwe uitdagingen en mogelijkheden, maar er zullen ook spanningen en conflicten uit ontstaan. Dat geldt voor de energievoorziening als zodanig, maar vooral ook voor de manier waarop mensen daarbij betrokken zijn in hun verschillende rollen en posities.

“Wederzijdse verwachtingen bepalen onderlinge verhoudingen”

De onderlinge verhoudingen tussen al die betrokkenen en hun gedrag, als burgers met verschillende overtuigingen, huiseigenaren, consumenten, bedrijven en hun werknemers, overheden en hun ambtenaren, worden in belangrijke mate bepaald door hun wederzijdse verwachtingen. Het gaat immers altijd om wat komen gaat en dat weten we nooit precies. De manier waarop die verwachtingen al dan niet ingelost worden en de motivatie daarvoor, zijn vervolgens een bron van vertrouwen, dan wel de kiem van een diep wantrouwen. Feiten kunnen dan transformeren tot leugens, eens gerespecteerde omgangsvormen tot verwerpelijk wangedrag en eens reële onzekerheden worden geheimen.

Gas zet aan tot nadenken over het uitrollen van de energietransitie en de verwachtingen die daarbij geschapen worden. Behoorlijk bestuur en het daarbij betrekken van burgers én energiebedrijven vanuit het perspectief van de geschapen verwachtingen zijn dan ook de voornaamste boodschap.

Aad Correljé

Aad Correljé is universitair hoofddocent Economie van Infrastructuren aan de TU Delft en verbonden aan het Clingendael International Energy Programme